
Ryszard Wiśniewski

Aksjologiczne podstawy prawa

ABSTRAKT

Aparatura pojęciowa i teoretyczna opisująca i porządkująca świat wartości – punktem wyjścia krytycznej analizy tematu. Trzeba najpierw rozróżnić aksjologie formalną i materialną, czyli ogólną teorię wartości i ogólną systematykę wartości, później rozważyć, czy i jak jest możliwa szczegółowa teoria wartości prawnych i systematyzacja wartości prawnych.

Analiza formalna musi się skupić na pojęciu wartości, jej relacji z normą prawną (w tle normatywizm prawny, ale też spory metaetyczne o relację norm i wartości (Kelsen, Prichard, Elzenberg)). Ważnym narzędziem formalnym, wpływającym na porządkowanie wartości materialnych jest взгляд na status aksjologiczno-poznawczy wartości (względne, bezwzględne, absolutne), oraz ich status ontologiczny (subiektywne, obiektywne).

Analiza materialna porządkuje świat wartości, według ich statusu ontologicznego i relacji wewnątrzsystemowych, wskazując które z nich są fundamentalne a które naczelne, niższe i wyższe. Istnieje problem szczególnych aksjologii, a więc takich podsystemów wartości jak, religia, nauka, prawo czy moralność. Są dla każdej z nich pewne wartości absolutne lub bezwzględne, które aksjologicznie fundują rozbudowane procedury tworzenia wartości pochodnych, względnych, instrumentalnych, weryfikowanych prakseologicznie i w codziennym doświadczeniu dobra i zła.

Aplikacja powyższych rozróżnień do prawa musi na koniec objąć najważniejsze wartości chronione lub generowane przez prawo, jak: życie, dobra ludzkie, dobro wspólnoty, pokój, wolność, wolność wypowiedzi, prawda, twórczość, sprawiedliwość, powszechna życzliwość, godność. Pytanie czy te wartości tworzą hierarchię ogólnej, czy sytuacyjnej ważności? A także pytanie: Czy prawo pozbawione tych wartości zasługuje na stosowanie, posłuszeństwo. Czy mamy moralne prawo obywatelskiego nieposłuszeństwa?